

EVALUATION OF OCCUPATIONAL BURNOUT OF TEACHERS WITH DIFFERENT GENERAL CHARACTERISTICS OF THE OCCUPATIONAL BURNOUT IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Kalynychenko I.O., Latina H.O.

ОЦІНКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ З РІЗНИМИ ЗАГАЛЬНИМИ ПРОФЕСІОГРАФІЧНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**КАЛИНИЧЕНКО І.О.,
ЛАТІНА Г.О.**

Сумський
державний
педагогічний
університет
ім. А.С. Макаренка,
Суми, Україна

Прогностично несприятливими наслідками для здоров'я педагогів є розвиток професійного вигорання (ПВ), негативні ознаки затяжного перебігу якого реєструються протягом багатьох років досліджень [1-3]. Серед соціальних, особистісних та фізіологічних чинників розвитку ПВ саме організаційні та гігієнічні чинники привертають особливу увагу фахівців з гігієни праці як керовані [3].

Нині досліджено залежність формування ПВ від типу та різних форм підпорядкування [4], спеціалізації

[5, 6], стажу та кваліфікації [7]. Наявні дослідження впливу особливостей трудового процесу педагогічної праці в умовах соціальної ізоляції, зумовленої пандемією COVID-19 [8].

У педагогічних працівників (з COVID-19 в анамнезі) професійне вигорання середнього та високого рівня характеризувалося більш високими проявами тривожності та депресії, надмірного емоційного виснаження, перевтоми та розвитку психосоматичних порушень [3].

Оцінка формування ПВ в умовах воєнного стану до-

УДК 613.6:331.4:37.011.31

ОЦІНКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ З РІЗНИМИ ЗАГАЛЬНИМИ ПРОФЕСІОГРАФІЧНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Калиниченко І.О., Латіна Г.О.

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка, Суми, Україна

Мета дослідження – оцінити складові симптомокомплексів професійного вигорання педагогів з різними загальними професіографічними характеристиками в умовах воєнного стану.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети рівень професійного вигорання оцінено за методикою В.В. Бойка у модифікації Є.П. Ільїна «Діагностика рівня емоційного вигорання» (2000). Загальні професіографічні характеристики виокремлено відповідно до стандартної методики професіограми за В. Бодровим. До них віднесено вік, стаж, тижневе навантаження, кваліфікацію та спеціалізацію. Опитано 136 педагогів закладів загальної серед-

ньої освіти міста Суми навесні 2023 року в умовах воєнного стану.

Результати. Встановлено відмінність симптомокомплексів професійного вигорання (ПВ) залежно від таких загальних професіографічних характеристик професії педагога, як стаж роботи ($F=2,72$; $p=0,045$), вік ($F=2,953$; $p=0,034$), тижневе навантаження ($F=3,73$; $p=0,026$), кваліфікаційна категорія ($F=3,046$; $p=0,05$) та спеціалізація ($F=2,354$; $p=0,027$).

В умовах воєнного стану у педагогів спостерігається переважно низький рівень професійного вигорання ($57,35\pm 3,33\%$). Високий рівень ПВ ($10,29\pm 2,04\%$) формується за рахунок симптомокомплексу резистентності ($42,65\pm 4,24\%$). Провідними симптомами ПВ в умовах воєнного стану визначено «загнаність у кут», «незадоволеність собою», «деперсоналізація» та «емоційне відчуження».

Професійне вигорання педагогів віком до 31 року характеризується сформованим симптомокомплексом «виснаження», від 31 до 40 – «резистентності», після 41 року – «виснаження». У віці 31-40 років встановлено вищі прояви симптому «редукція професійних обов'язків»,

зволила встановити перевагу питомої ваги групи педагогів з низьким рівнем ПВ у 2,22 рази порівняно з аналогічною групою вчителів періоду соціальної ізоляції. Встановлена суттєва перевага низького рівня ПВ у педагогів в умовах воєнного стану свідчить про можливе зниження впливу професійних стресорів умов трудового процесу і актуалізацію відчуття невизначеності, постійну тривогу, страх за власне життя та життя близьких, що зумовлено воєнним станом у країні [8].

Проведені дослідження потребують подальшої оцінки особливостей формування та прояву складових симптомокомплексів ПВ залежно від професіографічних характеристик трудового процесу педагогів.

Актуальність проведення дослідження підтверджується пріоритетом збереження психічного здоров'я, який передбачено Страте-

ПИТАННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

гічним планом діяльності Міністерства освіти і науки до 2027 року (2024), Концептуальною запискою «Модернізація психологічної служби та надання послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки у системі освіти» в рамках Національної програми з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (2022) «Концепцією розвитку охорони психічного здоров'я України на період до 2030 року» (2017).

Мета дослідження – оцінити складові симптомокомплексів професійного вигорання педагогів з

різними загальними професіографічними характеристиками в умовах воєнного стану.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети рівень професійного вигорання оцінено за методикою Бойка В.В. «Діагностика рівня емоційного вигорання» (1998) (з урахуванням кількості балів визначався високий рівень – 181 бал і вище, середній рівень – 111-180 балів, низький рівень – до 110 балів). Оцінено прояви таких симптомів: незадоволеність собою, загнаність у кут, редукція професійних обов'язків, емоційне відчуження (деперсоналізація). Виокремлено три симптомокомплекси: напруження, резистентності та виснаження з оцінкою «несформований» – до 36 балів, на стадії формування – 37-60 балів, сформований – понад 61 бал.

Загальні професіографічні характеристики виокремлено відповідно до стандартної методики професіограми за В. Бодровим. До них віднесено вік, стаж, тижневе навантаження, кваліфікацію та спеціалізацію.

Респонденти склали 4 вікові групи (до 30 років, 31-40 років; 41-50 років; понад 51 рік), 4 групи за стажем (до 10 років, 11-20 років, 21-30 років, понад 31 рік), 3 групи за тижневим навантаженням (до 9 год., 10-18 год., понад 19 год.), 4 кваліфікаційні категорії (спеціа-

у віці 41-50 років – симптому «незадоволеність собою». Після 51 року відбувається зниження проявів симптому «деперсоналізація».

У педагогів з понаднормовим навантаженням частка високого рівня ПВ в 1,8 рази більша ($64,29 \pm 4,11$)%, $t=4,92$, $p \leq 0,01$) за частку групи з нормативним навантаженням ($35,71 \pm 4,11$)%. Високий рівень ПВ на ($42,86 \pm 4,24$)% ($t=3,89$, $p \leq 0,001$) сформовано за рахунок спеціалістів вищої категорії. Професійне вигорання у педагогів першої категорії відрізняється проявом симптому «загнаність у кут». Формування високого рівня ПВ відбувається за рахунок педагогів філологічної спеціалізації ($26,67 \pm 3,97$)%, математики ($18,67 \pm 3,5$)% та початкових класів ($30,67 \pm 4,14$)%, «напруження» та «виснаження» – за рахунок педагогів філологічної спеціалізації ($27,83 \pm 4,02$)%, ($29,11 \pm 4,08$)% відповідно), математики ($20,87 \pm 3,65$)%, ($20,25 \pm 3,61$)% відповідно) та початкових класів ($30,67 \pm 4,14$)%, ($30,38 \pm 4,13$)% відповідно). Симптомокомплекс «резистентності» формується за рахунок педагогів початкових класів ($31,58 \pm 4,17$)%.

Висновки. Встановлені результати дослідження доводять необхідність розробки програми підтримки ментального здоров'я педагогічних працівників з урахуванням професіографічних характеристик та соціальних умов трудового процесу.

Ключові слова: професійне вигорання, ментальне здоров'я, педагогічні працівники, стан здоров'я, воєнний стан.

ліст вищої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст другої категорії, спеціаліст), 5 груп за спеціалізацією (філологія, математика, біологія та хімія, початкова освіта, історія). Опитано 136 педагогів закладів загальної середньої освіти міста Суми навесні 2023 року в умовах воєнного стану.

Дослідження проводилося з дотриманням принципів добровільності з гарантією захисту прав і свобод людини, недоторканості фізичної та психічної цілісності, з дотриманням принципів справедливості і рівності, з попереднім детальним поінформуванням волонтерів про суть дослідження.

Від кожного суб'єкта отримано письмову згоду на участь у дослідженні та на проведення діагностичних заходів згідно з «Гельсінською декларацією Всесвітньої медичної асоціації» (2005).

Математична обробка включала розрахунок первинних статистичних показників, порівняння вибірок, дисперсійний аналіз з використанням стандартного статистичного пакета STATISTICA 10.0.

Результати. В умовах воєнного стану ПВ як чинник, що впливає на mentale здоров'я педагогів, характеризується низьким рівнем ПВ (57,35±3,33%), частка якого на 25% більша за середній (32,35±3,15%) та на 47,06% – за високий рівень ПВ (10,29±2,04%). Встановлено, що несформованими симптомокомплексами ПВ були симптомокомплекси напруження (63,25±4,13%) та виснаження (63,24±4,13%). Сформованими симптомокомплексом визначено симптомокомплекс резистентності (42,65±4,24%), який характеризується надмір-

ним виснаженням, що провокує виникнення та розвиток захисних реакцій з проявами емоційної замкненості, відстороненості та байдужості.

За даними дисперсійного аналізу, загалом існує міжгрупова відмінність оцінки загального синдрому ПВ у педагогів залежно від стажу роботи ($F=2,72$; $p=0,045$) і віку ($F=2,953$; $p=0,034$). Аналіз проявів симптомокомплексів та симптомів ПВ у педагогічних працівників різних вікових груп свідчить про відсутність відмінностей у проявах стадій симптомокомплексу напруження на відміну від симптомокомплексів резистентності та виснаження. Так, на стадії сформованості симптомокомплексу резистентності встановлено вірогідну відмінність у частки педагогічних працівників віком 31-40 років (54,55±4,27)%, $t=4,88$, $p\leq 0,001$) та 41-50 років (47,22±4,27)%, $t=3,59$, $p\leq 0,001$) порівняно з частками вікових груп до 31 року (26,67±3,79)%) та від 51 року (40,54±4,21)%).

Підтверджує найбільші прояви симптомокомплексу резистентності у педагогів віком 31-40 років вірогідна відмінність середніх значень показників симптомокомплексу між групою педагогів до 31 років (46,53±1,09) балів, (68,24±0,93) балів, $t=2,71$, $p\leq 0,01$). У педагогічних працівників віком 31-40 років симптомокомплекс формується за рахунок симптому «редукції професійних обов'язків», який характеризується прагненням якомога менше часу витратити на виконання своїх професійних обов'язків.

Професійне вигорання педагогів віком 41-50 років відрізняється вищими середніми значеннями симптому «незадоволеність собою» (6,52±0,13) балів,

$t=2,05$, $p\leq 0,05$) порівняно з даними педагогів віком до 31 року (4,2±0,15) балів), що проявляється у незадоволеності власною професійною діяльністю і собою як професіоналом.

Найбільшу частку сформованого симптомокомплексу виснаження ПВ встановлено у педагогів віком до 31 року (31,58±3,99)%) та 41-50 років (42,11±4,23)%) порівняно з групою респондентів віком 31-40 років (21,05±3,5)%, $t=3,84$, $p\leq 0,001$). Найменша частка вищезгаданого симптомокомплексу – у педагогів віком 51 рік і старших (5,26±1,91)%, $t=7,93$, $p\leq 0,001$). Таким чином, психофізична перевтома, яка характеризує симптомокомплекс виснаження, найбільше проявлялася у педагогів на початковому етапі професійної кар'єри та з максимальним кар'єрним ростом.

Результати порівняння середніх величин симптомів виснаження дозволив визначити зниження з віком симптому «деперсоналізації». Так, у педагогів віком понад 51 рік (4,81±0,14) балів) в 1,7 рази відбулося зниження симптому «деперсоналізації» порівняно з даними педагогів віком 31-40 років (7,96±0,19) балів, $t=2,32$, $p\leq 0,05$) і у 2 рази порівняно з віковою групою 41-50 років (9,72±0,24) балів, $t=2,95$, $p\leq 0,01$).

Інші симптоми не мали відмінностей у різних вікових групах. Відмінність у вікових групах симптомокомплексу виснаження та симптому «деперсоналізації» підтверджує дисперсійний аналіз ($F=2,624$; $p=0,053$; $F=2,930$; $p=0,036$ відповідно).

Аналіз прояву рівнів ПВ та симптомокомплексів у педагогів з різним тижневим навантаженням свідчить про зростання частки сфор-

UDC 613.6:331.4:37.011.31
EVALUATION OF OCCUPATIONAL
BURNOUT OF TEACHERS WITH DIFFERENT
GENERAL CHARACTERISTICS OF THE
OCCUPATIONAL BURNOUT
IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW
Kalynychenko I.O., Latina H.O.
*Sumy State Pedagogical University named
after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine*

The aim of the study is to evaluate the components of the symptom complexes of occupational burnout of teachers with different general of the professional profile in the conditions of martial law.

Materials and methods. To achieve the goal, the level of occupational burnout according to the method of V.V. Boiko «Diagnostics of the level of emotional burnout» (1998) was assessed. General professional characteristics are distinguished in accordance with the standard methodology of the professional profile according to V. Bodrov. They include the following: age, seniority, weekly workload, qualification and specialization. 136 teachers of general secondary education institutions in the city of Sumy were interviewed in the spring of 2023 under martial law.

Results. The difference in symptom complexes of occupational burnout was established depending on the following general professional characteristics of the teaching profession, namely: length of service ($F=2.72$; $p=0.045$), age group ($F=2.953$; $p=0.034$), weekly workload ($F=3.73$; $p=0.026$), qualification category ($F=3.046$; $p=0.05$) and specialization ($F=2.354$; $p=0.027$).

In the conditions of martial law, the mental health of teachers is characterized by a low level of occupational burnout ($57.35\pm 3.33\%$). A high level of occupational burnout ($10.29\pm 2.04\%$) is formed due to the symptom complex of resistance ($42.65\pm 4.24\%$). The leading symptoms of occupational burnout in the conditions of martial law are: «backed into a corner», «dissatisfaction with oneself», «depersonalization» and «emotional alienation».

Occupational burnout of teachers before the age of 31 is characterized by the formed symptom complex of «exhaustion», 31-40 – «resistance», after 41 years old – «exhaustion». At the age of 31-40, higher manifestations of the «reduction of professional responsibilities» symptom were found, at the age of 41-50 – the symptom of «dissatisfaction with oneself». After the age of 51, the symptoms of «depersonalization» decrease.

Among teachers with overtime workload, the share of a high level of occupational burnout is 1.8 times greater ($64.29\pm 4.11\%$, $t=4.92$, $p\leq 0.01$) than the share of the group with a standard workload ($35.71\pm 4.11\%$). The high level of occupational burnout by ($42.86\pm 4.24\%$) ($t=3.89$, $p\leq 0.001$) was formed at the expense of specialists of the highest category. Occupational burnout among teachers of the first category is distinguished by the manifestation of the symptom «backed into a corner». The formation of a high level of occupational burnout at the expense of teachers of philological specialization ($26.67\pm 3.97\%$), mathematics ($18.67\pm 3.5\%$) and primary classes ($30.67\pm 4.14\%$). The formation of symptom complexes of «tension» and «exhaustion» occurs at the expense of teachers of philological specialization ($27.83\pm 4.02\%$, ($29.11\pm 4.08\%$) respectively), mathematics ($20.87\pm 3.65\%$, ($20.25\pm 3.61\%$) respectively) and primary classes ($30.67\pm 4.14\%$, ($30.38\pm 4.13\%$) respectively). The symptom complex of «resistance» is formed at the expense of primary school teachers ($31.58\pm 4.17\%$).

Conclusions. The established results of the study prove the need to develop a program to support the mental health of pedagogical workers, taking into account the professional characteristics and social conditions of the labor process.

Keywords: occupational burnout, mental health, teachers, state of health, pandemic, martial law.

мованості під час збільшення тижневого навантаження. У педагогів з навантаженням понад 19 годин на тиждень частка високого рівня ПВ в 1,8 рази більша ($64,29\pm 4,11\%$, $t=4,92$, $p\leq 0,01$) за частку високого рівня ПВ групи педагогічних працівників з навантаженням 10-18 годин ($35,71\pm 4,11\%$). Також спостеріга-

ється тенденція до зростання частки сформованості симптомокомплексів «напруження» ($75\pm 3,71\%$), «резистентності» ($74,14\pm 3,75\%$) та «виснаження» ($73,68\pm 3,78\%$) зі збільшенням тижневого навантаження понад 19 годин на тиждень.

У групі педагогів з навантаженням понад 19 годин

на тиждень встановлено гетерохронність прояву симптомокомплексу «виснаження». Зі збільшенням тижневого навантаження відбувається зниження прояву симптому «емоційного відчуження» ($9,22\pm 0,06\%$, $t=2,71$, $p\leq 0,01$) та зростання «деперсоналізації» ($8,03\pm 0,07\%$, $t=1,94$, $p\leq 0,05$) порівняно з групою педагогів з наванта-

женням 10-18 годин ($12,67 \pm 0,21$)% та ($5,23 \pm 0,06$)% відповідно).

Встановлено міжгрупову відмінність у вчителів з різним обсягом тижневого навантаження та симптому «емоційного відчуження» ($F=3,73$; $p=0,026$). Таким чином, зі збільшенням тижневого навантаження відбувається заміна захисного бар'єру у професійних комунікаціях на цинічне ставлення до професійної діяльності взагалі, що негативно відбивається на роботі педагогів.

Професійне зростання педагогів відбувається поетапно і супроводжується присвоєнням кваліфікаційних категорій.

Результати аналізу сформованості ПВ та його симптомокомплексів у педагогів різних кваліфікаційних категорій свідчать про вірогідно більшу їх частку у спеціалістів вищої категорії. Так, високий рівень ПВ на ($42,86 \pm 4,24$)% ($t=3,89$, $p \leq 0,001$) сформовано за рахунок спеціалістів вищої категорії.

Формування симптомокомплексів «напруження» ($50 \pm 4,24$)%, «резистентності» ($46,55 \pm 4,24$)% та «виснаження» ($36,84 \pm 4,24$)% відбулося за рахунок спеціалістів вищої категорії. Привертає увагу те, що найменший вклад у формування високого рівня ПВ та сформованості його симптомокомплексів показують педагоги кваліфікаційної категорії «спеціаліст» ($7,14 \pm 2,21$)% на відміну від попередніх проведених досліджень [10].

Серед симптомокомплексів не реєструються прояви «напруження», частки сформованої «резистентності» ($10,34 \pm 2,61$)% у 4,5 рази та «виснаження» ($21,05 \pm 3,5$)% в 1,8 разів менші за відповідні показ-

ники у педагогів кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» ($46,55 \pm 4,24$)%, $t=7,23$, $p \leq 0,001$; ($6,84 \pm 4,24$)%, $t=2,92$, $p \leq 0,01$).

Порівняльний аналіз симптомів ПВ у педагогів різних кваліфікаційних категорій дозволив встановити вірогідно вищі прояви симптому «загнаність у кут» у педагогів першої категорії ($5,56 \pm 0,16$) балів порівняно з педагогами вищої категорії ($2,48 \pm 0,07$) бали, $t=3,21$, $p \leq 0,001$) та спеціалістами ($2,47 \pm 0,19$) бали, $t=2,27$, $p \leq 0,05$), що свідчить про наявність у педагогів першої категорії відчуття безвиході ситуації та бажання змінити роботу. Дисперсійний аналіз підтверджує міжгрупову відмінність за критеріями кваліфікаційної категорії та симптомокомплексу «резистентність» ($F=3,046$; $p=0,05$), симптому «загнаність у кут» ($F=3,732$; $p=0,026$).

Особливості трудового процесу педагогів, окрім розподілу обов'язків залежно від кваліфікаційної категорії, полягають у викладанні різних навчальних дисциплін залежно від спеціалізації. У результаті аналізу розподілу рівнів ПВ у педагогів різної спеціалізації встановлено формування високого рівня ПВ за рахунок педагогів філологічної спеціалізації ($26,67 \pm 3,97$)%, математики ($18,67 \pm 3,5$)% та початкових класів ($30,67 \pm 4,14$)%. Вчителі біології, хімії ($13,33 \pm 3,05$)%, $t=2,66$, $p \leq 0,01$; $t=3,37$, $p \leq 0,01$; $t=3,37$, $p=0,001$, відповідно) та історії ($10,67 \pm 2,77$)%, $t=3,30$, $p \leq 0,05$; $t=1,79$, $p \leq 0,05$; $t=4,01$, $p \leq 0,001$ відповідно) мають найменший прояв сформованого високого рівня ПВ.

Розподіл сформованого рівня симптомокомплексів ПВ серед педагогів різної спеціалізації свідчить про формування симптомокомп-

лексів «напруження» та «виснаження» за рахунок педагогів філологічних спеціальностей ($27,83 \pm 4,02$)%, ($29,11 \pm 4,08$)% відповідно), математики ($20,87 \pm 3,65$)%, ($20,25 \pm 3,61$)% відповідно) та початкових класів ($30,67 \pm 4,14$)%, ($30,38 \pm 4,13$)% відповідно). Симптомокомплекс «резистентності» формується за рахунок педагогів початкових класів ($31,58 \pm 4,17$)%, частка якого вірогідно вища за частки педагогів філологічної спеціалізації ($21,05 \pm 3,66$)% $t=1,9$, $p \leq 0,05$), математики ($21,05 \pm 3,66$)%, $t=1,9$, $p \leq 0,05$), біології та хімії ($18,42 \pm 3,48$)%, $t=2,42$, $p \leq 0,01$), історії ($7,89 \pm 2,42$)%, $t=4,91$, $p \leq 0,001$).

Аналіз симптомів ПВ у педагогів різних спеціалізацій свідчить про відмінності у проявах таких симптомів, як «незадоволеність собою», «деперсоналізація», «емоційне відчуження». У педагогів філологічної спеціалізації вірогідно вищі прояви симптомів «незадоволеність собою» ($6,3 \pm 0,14$) балів) та «деперсоналізація» ($8,29 \pm 0,23$) балів) порівняно з педагогами початкових класів ($4,03 \pm 0,1$) бали, $t=2,07$, $p \leq 0,05$; ($4,82 \pm 0,16$) бали, $t=2,05$, $p \leq 0,05$).

Однак симптом «емоційного відчуження» вищий у педагогів історії ($13,25 \pm 0,39$) балів) порівняно з педагогами філологічної спеціалізації ($8,65 \pm 0,17$) балів, $t=2,47$, $p \leq 0,05$), біології і хімії ($9,16 \pm 0,22$) балів, $t=2,26$, $p \leq 0,05$). Відмінність у формуванні симптомів ПВ у педагогів різної спеціалізації підтверджує дисперсійний аналіз ($F=2,354$; $p=0,027$).

Таким чином, розробка програм підтримки ментального здоров'я педагогів в умовах воєнного стану має враховувати особливості проявів професійного вигорання залежно від загальних професіографічних

характеристик (вік, стаж, тижневе навантаження, кваліфікація, спеціалізація) та провідних симптомів симптомокомплексів ПВ.

Висновки

1. Встановлено відмінність симптомокомплексів професійного вигорання залежно від таких загальних професіографічних характеристик педагога: стаж роботи ($F=2,72$; $p=0,045$), вік ($F=2,953$; $p=0,034$), тижневе навантаження ($F=3,73$; $p=0,026$), кваліфікаційна категорія ($F=3,046$; $p=0,05$) та спеціалізація ($F=2,354$; $p=0,027$).

2. В умовах воєнного стану професійне вигорання як чинник, що впливає на ментальне здоров'я педагогів, характеризується низьким рівнем професійного вигорання ($57,35\pm 3,33\%$).

Високий рівень професійного вигорання ($10,29\pm 2,04\%$) формується за рахунок симптомокомплексу резистентності ($42,65\pm 4,24\%$). Провідними симптомами ПВ в умовах воєнного стану визначено «загнаність у кут», «незадоволеність собою», «деперсоналізація» та «емоційне відчуження».

3. Професійне вигорання педагогів віком до 31 і після 41 року характеризується сформованим симптомокомплексом «виснаження», від 31 до 40 років – «резистентності». У віці 31-40 років встановлено вищі прояви симптому «редукція професійних обов'язків», у віці 41-50 років – симптому «незадоволеність собою». У педагогів віком понад 50 років відбувається зниження проявів симптому «деперсоналізація».

4. У педагогів з понаднормовим навантаженням частка високого рівня ПВ в 1,8 рази більша ($64,29\pm 4,11\%$, $t=4,92$, $p\leq 0,01$) за частку групи з норматив-

ним навантаженням ($35,71\pm 4,11\%$). Високий рівень ПВ на ($42,86\pm 4,24\%$, ($t=3,89$, $p\leq 0,001$) сформовано за рахунок спеціалістів вищої категорії. Професійне вигорання у педагогів першої категорії відрізняється проявом симптому «загнаність у кут». Формування високого рівня ПВ відбувається за рахунок педагогів філологічної спеціалізації ($26,67\pm 3,97\%$), математики ($18,67\pm 3,5\%$) та початкових класів ($30,67\pm 4,14\%$). Формування симптомокомплексів «напруження» та «виснаження» відбувається за рахунок педагогів філологічної спеціалізації ($27,83\pm 4,02\%$) і ($29,11\pm 4,08\%$) відповідно), математики ($20,87\pm 3,65\%$) і ($20,25\pm 3,61\%$) відповідно), початкових класів ($30,67\pm 4,14\%$) і ($30,38\pm 4,13\%$) відповідно). Симптомокомплекс «резистентності» формується за рахунок педагогів початкових класів ($31,58\pm 4,17\%$).

Перспективою подальших наукових пошуків є розробка програми підтримки ментального здоров'я педагогічних працівників з урахуванням професіографічних характеристик та соціальних умов трудового процесу.

Інформація про джерела фінансування досліджень

Дослідження проведено згідно з планом науково-дослідних робіт Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка кафедри громадського здоров'я та медико-біологічних основ фізичної культури за темою: «Комплексне дослідження функціонального стану, адаптаційних можливостей організму та ризику розвитку захворювань у різних групах населення» (№ державної реєстрації 0120U100799).

REFERENCES

1. Aperribai L, Cortabarría L, Aguirre T, Verche E, Borges B. Teacher's physical activity and mental health during lockdown due to the COVID-2019 pandemic. *Frontiers in Psychology*. 2020 Nov 11;11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.577886>

2. Ptáček R, Vnuková M, Raboch J, Smetáková I, Sanders E, Svandová L, Harsa P, Stefano GB. Burnout syndrome and lifestyle among primary school teachers: a Czech representative study. *Medical Science Monitor*. 2019 Jul 5;25:4974-81. <https://doi.org/10.12659/msm.914205>

3. Kalynychenko IO, Latina HO, Ivanii IV, Khrapatyi S, Liubchenko N. Characteristics of symptom complexes of professional burnout among pedagogical workers of educational institutions of various types. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 2022 Nov 16;22(15). <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i15.5560>

4. Arias Gallegos WL, Huamani Cahua JC, Ceballos Canaza KD. Síndrome de Burnout en profesores de escuela y universidad: un análisis psicométrico y comparativo en la ciudad de Arequipa. *Propósitos y Representaciones*. 2019 Sep 23;7(3):72. <https://doi.org/10.20511/pyr2019.v7n3.390>

5. Bulatovych N. Teacher's burnout syndrome: the phenomenology of the process. *Polish Journal of Public Health*. 2017 Jun 127(2):62-6. <https://doi.org/10.1515/pjph-2017-0014>

6. De Stasio S, Fiorilli C, Benevene P, Uusitalo-

Malmivaara L, Chiacchio CD. Burnout in special needs teachers at kindergarten and primary school: investigating the role of personal resources and work wellbeing. *Psychology in the Schools*. 2017 Mar 9;54(5):472-86. <https://doi.org/10.1002/pits.22013>

7. Kalynychenko IO, Lati-na HO, Uspenska VM, Zaik-ina HL, Kalynychenko DO. Physiological and hygienic correlates of teachers' occupational burnout syndrome development. *Wiadomo ci Lekarskie*. 2021 74(7):1661-5. <https://doi.org/10.36740/wlek202107119>

8. Kalynychenko IO, Lati-na HO. Subjective assessment of the state of health of teachers with different levels of occupational burnout in conditions of social isolation and martial law. *Dovkillia ta zdorovia (Environment & Health)*. 2024 Mar; (1 (110)):26-31. <https://doi.org/10.32402/dovkil2024.01.026>. Ukrainian.

9. Manukhina S. *Psykhologia pratsi*. Kyiv [Psychology of work]; 2015. 290 p. Ukrainian.

10. Latina H. Fiziolo-hihiiennichni aspekty formuvannia profesiinoho vyhorannia vchyteliv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Physiological and hygienic aspects of formation of professional burnout of teachers of general educational institutions]. In : Hihiienna naselenykh mist [Hygiene of populated places]. 2009;54:115-20. Ukrainian.

Конфлікт інтересів відсутній.

Надійшло до редакції 28.05.2024

УДК 613.955:159.99:303

<https://doi.org/10.32402/dovkil2024.03.010>

VALIDITY AND RELIABILITY ASSESSMENT OF THE RCADS-P-25 IN THE UKRAINIAN POPULATION

Yelizarova O.T., Gozak S.V., Stankevich T.V., Parats A.M., Yelizarov V.O.

ОЦІНКА ВАЛІДНОСТІ І НАДІЙНОСТІ RCADS-P-25 В УКРАЇНСЬКІЙ ПОПУЛЯЦІЇ

¹ЄЛІЗАРОВА О.Т.,
¹ГОЗАК С.В.,
¹СТАНКЕВИЧ Т.В.,
¹ПАРАЦ А.М.,
²ЄЛІЗАРОВ В.О.
¹ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України, Київ, Україна
²Luxoft Ukraine, Київ, Україна

роведення сучасних досліджень з залученням великої кількості учасників часто відбуваються за допомогою онлайн анкетування і визначення особливостей ментального здоров'я, що є одними з важливих завдань таких опитувань, особливо під час кризових ситуацій [1]. Оскільки тривога і депресія – це одні з найпоширеніших розладів ментального здоров'я [2], оцінка саме цих показників за допомогою стандартизованих шкал є передумовою для розробки та впровадження профілактичних заходів з метою збереження ментального благополуччя.

Корисним інструментом для оцінки рівня тривоги і

УДК 613.955:159.99:303

ОЦІНКА ВАЛІДНОСТІ І НАДІЙНОСТІ RCADS-P-25 В УКРАЇНСЬКІЙ ПОПУЛЯЦІЇ

¹Єлізарова О.Т., ¹Гозак С.В., ¹Станкевич Т.В.,
¹Парац А.М., ²Єлізаров В.О.

¹ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України, Київ, Україна
²Luxoft Ukraine, Київ, Україна

Під час проведення популяційних досліджень часто виникає необхідність оцінки ментального здоров'я дітей та підлітків. The Revised Children's Anxiety and Depression Scale (RCADS-P-25) є міжнародно визнаним інструментом для визначення рівня тривоги та депресії у дітей віком 8-18 років. У даному дослідженні представлено психометричні характеристики шкали RCADS-P-25 для дітей та підлітків української популяції.

Мета: оцінити валідність і надійність скороченої версії «Переглянутої шкали тривожних і депресивних розладів у дітей» (RCADS-P-25), яка призначена для заповнення батьками/опікунами, в українській популяції.

Методи. Шкалу RCADS-25 перекладено українсь-

© Єлізарова О.Т., Гозак С.В., Станкевич Т.В.,
Парац А.М., Єлізаров В.О. СТАТТЯ, 2024.